

Коваль О.Ю., Кулик К.О. Підвищення ефективності самостійної роботи студентів в процесі вивчення іноземної мови. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: зб. наук. пр. Запоріжжя: КПУ, 2020. Вип. 71. Т.1. С. 105-108

УДК 378.147:811.111

Тематичний розділ: Вища школа

О. Ю. Коваль

викладач кафедри іноземних мов

Таврійського державного агротехнологічного університету

імені Дмитра Моторного

К.О. Кулик

викладач кафедри іноземних мов

Таврійського державного агротехнологічного університету

імені Дмитра Моторного

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Статтю присвячено методам самостійної роботи студентів при вивченні іноземної мови. Процес становлення нової, багаторівневої системи освіти, орієнтованої на входження у світовий освітній простір, супроводжується зміною освітньої парадигми: з традиційною суб'єктно-об'єктної на особистісно-орієнтовану, що передбачає постійне зростання самостійності фахівців, а при навчанні - значимості самостійної роботи студентів.

Стверджується, що ефективна самостійна робота можлива можлива тільки при наявності у студентів зацікавленості в отриманні знань, а також внутрішньої мотивації до самостійної позааудиторної діяльності, яка, в свою чергу, створюється та постійно підтримується викладачем. Проаналізовано

праці вітчизняних та зарубіжних науковців щодо необхідності опанування студентами методів самостійної роботи.

Зазначено, що методично вірно спланована, організована та контрольована самостійна робота студентів у ВНЗ є важливою умовою досягнення високих результатів навчання, яка сприятиме отриманню якісних професійних знань, вмінь та навичок. Найважливішими завданнями викладача та колективу кафедри вищого навчального закладу є - навчити студентів самостійно працювати з підручниками, літературними та Інтернет-джерелами; логічно формулювати та втілювати свою думку як в усній, так й письмовій формі; розвинути зацікавленість до різноманітних видів та форм самостійної роботи; сформулювати розуміння необхідності самостійної роботи, як джерела систематичного отримання знань будь-якої сфери життєдіяльності; залучати студентське товариство до активної пізнавальної діяльності з обов'язковою підтримкою в самостійному отриманні і використанні на практиці отриманих знань та вмінь.

Застосування новітніх інформаційно-комунікаційних технологій є надзвичайно ефективними засобами в організації самостійної роботи студентів. Комп'ютерні технології та мережа Інтернет створюють можливість для комплексного розвитку навичок мовлення, говоріння, письма та аудіювання, вони дозволяють глибше зрозуміти культуру країни, мова якої вивчається, спонукають інтерес до вивчення іноземної мови.

***Ключові слова:** самостійна робота, іноземна мова, контроль, навчальний процес, мотивація.*

Постановка проблеми. Система фахової підготовки спеціалістів у вищих навчальних закладах періодично зазнає змін відповідно до соціально-економічних перетворень.

Метою вищої освіти сьогодні є «підготовка фахівців, здатних забезпечити перехід від індустріального до інформаційно-технологічного суспільства через новаторство в навчанні, вихованні і науково-методичній роботі» [1, с 90].

Система вищої освіти у класичних університетах України потребує удосконалення та модернізації, для того щоб підготувати кваліфікованих фахівців, конкурентоспроможних на ринку праці, які будуть здатні до компетентної, відповідальної й ефективної діяльності за своєю спеціальністю на рівні світових стандартів.

Це неможливо без підвищення ролі самостійної роботи студентів, посилення значимості професорсько-викладацького складу, керівництва ВНЗ, факультетів і кафедр у розвитку навичок самостійної роботи, стимулюванні професійного зростання студентів, вихованні їхньої творчої активності.

Необхідність опанування студентами методів самостійної роботи та зумовлена тим, що в період навчання у ВНЗ закладаються основи професіоналізму, формуються вміння самостійної професійної діяльності вироблення адекватних сучасним умовам стилів керівництва та адміністрування, в тому числі і науковими дослідженнями у ВНЗ 3-4 рівнів акредитації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аспекти організації самостійної роботи студентів розглянуто в працях І. Бендери, І. Зимньої, Л. Журавської, Ю. Бабанського, В. Козакова, Л. Морської, П. Сердюкова. Дослідники наголошують, що самостійна робота є важливим компонентом якісного, продуктивного навчання. На думку вчених, самостійна робота – одна з необхідних умов успішного вивчення будь-якого предмета, зокрема й іноземної мови, який розглядається сьогодні не тільки як інструмент комунікацій, але, перш за все, як засіб, що стимулює процес пізнання. Дослідження науковців свідчать про існування певних проблем вивчення іноземної мови у зв'язку з відсутністю навичок самостійної роботи.

Водночас аналіз науково-педагогічної літератури і практичний досвід засвідчують, що проблема організації самостійної роботи студентів в процесі вивчення іноземної мови недостатньо досліджена.

Мета роботи – розглянути специфіки і проблеми організації самостійної роботи студентів, визначити ефективні методи її організації з урахуванням сучасних вимог та умов суспільства, а також розкрити умови та методи

ефективної організації самостійної роботи студентів, як цілісної системи освітнього середовища.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основне завдання вищої освіти полягає у формуванні творчої особистості фахівця, здатного до саморозвитку, самоосвіти, інноваційної діяльності. Вирішення цього завдання навряд чи можливо тільки шляхом передачі знань в готовому вигляді від викладача до студента. Необхідно перевести студента з пасивного споживача на творця, що вміє сформулювати проблему, проаналізувати шляхи її вирішення, знайти оптимальний результат і довести його правильність [2, с. 52].

Освітні програми є основними нормативними документами, на основі яких розробляються навчальні плани та здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах

До навчального плану включені різні форми організації навчального процесу: аудиторні заняття – лекції, семінари, практичні або лабораторні заняття, контрольні заходи, а також позааудиторні заняття, до яких належить самостійна робота студентів. В існуючих навчальних планах ці форми навчання, як правило, подані в рівній пропорції: половина навчальних годин відводиться для роботи в аудиторії, друга половина – на самостійну. Проте, в навчально-методичній літературі можна побачити тенденцію до зменшення в навчальних планах аудиторних годин і збільшення годин, відведених на самостійну роботу (до 60% навчального часу).

Традиційно самостійна робота визначається як:

-«основний спосіб освоєння студентами навчального матеріалу без участі викладача, а також час, вільний від обов'язкових навчальних занять» [3, с. 80];

- «форма навчання, в якій студент засвоює необхідні знання, опановує уміннями і навиками, вчиться планомірно і систематично працювати, мислити, формує свій стиль розумової діяльності» [4, с. 25].

Основними завданнями СРС є засвоєння в повному обсязі основної освітньої програми та послідовне вироблення навичок ефективної самостійної

професійної (практичної й науково-теоретичної) діяльності на рівні світових стандартів.

Під час організації самостійної роботи студентів повинні реалізовуватись методологічні підходи, а саме:

- диференційний підхід, що дозволяє розширити доступність навчання, при цьому відбувається поліпшення якості навчання, впроваджується інноваційні технології, використовуються додаткові освітні ресурси, що призводить до посилення ролі самостійної роботи студентів;

- системний підхід, характеризується активним використанням інформаційних технологій, що забезпечують не тільки системність, а й структурно-функціональний зв'язок навчального матеріалу. Інноваційні освітні технології спрямовані на те, щоб підвищити інтерес до навчання, привчити студента працювати самостійно, бути компетентним та мобільним, адаптуватися до вимог сучасного суспільства [5, с. 90].

Організацію самостійної роботи студентів здійснюють викладачі кафедр ВНЗ, а також самі студенти, які вивчають дисципліну.

СРС може бути організована під керівництвом викладача (відповідно до розкладу) в групі або в підгрупі, а також індивідуально зі студентом. Кафедра організує та контролює зміст та проведення навчальної самостійної роботи відповідно до графіків контролю самостійної роботи студентів кафедри.

Самостійна та індивідуальна робота студентів забезпечується всіма навчально-методичними засобами, необхідними для вивчення навчальної дисципліни (теми): підручниками, навчальними та навчально-методичними посібниками, методичними рекомендаціями (вказівками), науковою літературою, періодичними виданнями та Інтернет-джерелами.

Самостійна робота є основним способом оволодіння студентами матеріалом у вільний від обов'язкових навчальних занять час, але її зміст визначається робочою програмою, методичними матеріалами, завданнями та вказівками викладача.

Як правило, самостійна робота реалізується в таких процесах: під час аудиторних занять – на практичних або лабораторних заняттях; у контакті з викладачем поза рамками аудиторних занять – на консультаціях з навчальних питань, у ході творчих контактів, під час ліквідації заборгованостей, під час виконання індивідуальних завдань тощо; під час роботи над виконанням студентом навчальних та творчих завдань у бібліотеці, вдома, в гуртожитку, на кафедрі.

Організація СРС з іноземної мови має включати наступні етапи: складання плану самостійної роботи з навчальної дисципліни; розробка викладачем завдань для самостійного опрацювання; організація консультацій з виконання завдань; контроль ходу виконання та результатів самостійної роботи.

Вивчення іноземної мови вимагає значного часу і зусиль, воно не обмежується однією дисципліною або курсом. Простого заучування навчального матеріалу і наявності кваліфікації досвідченого викладача недостатньо. Для успішного оволодіння англійською мовою потрібна систематична цілеспрямована робота студента протягом значного проміжку часу.

Тому без мотивації і особистого інтересу самостійна робота втратить свою ефективність і потребують ще більших витрат часу і сил.

Згідно аналізу літературних джерел [2, 6] існують внутрішні чинники, що сприяють активізації самостійної роботи, а саме:

- участь студентів у творчій діяльності під керівництвом викладача;
- участь в олімпіадах, студентських конференціях, конкурсах студентських науково-дослідних робіт;
- заохочення студентів за успіхи у навчанні та творчої діяльності - стипендії, заохочувальні бали та санкції за погане навчання.
- індивідуальний підхід щодо відбору завдань, що виконуються як в аудиторії;
- особистість викладача, за допомогою якого студент зможе розкрити свій творчий потенціал, визначити перспективи свого внутрішнього зростання.

Згідно з програмою самостійна робота студентів з іноземної мови у Таврійському державному агротехнологічному університеті ім. Дмитра Моторного у кожному семестрі має такі складові:

1. *Підготовка до практичного або лабораторного заняття.* При плануванні домашнього завдання викладач повинен враховувати здібності студентів, кількість часу на виконання. Зміст кожного домашнього завдання повинен мати конкретну практичну, навчальну, виховну, розвиваючу мету. Домашнє завдання повинне бути цікавим по формі та пов'язаним з матеріалом попереднього заняття. Домашнє завдання повинно мати творчий характер, а не направлене на механічне повторення студентом пройденого матеріалу на занятті. При виконанні домашніх завдань здійснюється підготовка студентів до активної парної та групової мовленнєвої діяльності.

2. *Виконання завдань з позааудиторного читання.* Для більш якісного і швидкого опанування англійською мовою студентам необхідно читати англійськомовні науково-популярні тексти адаптовані за ступенем складності відповідно до рівня мовної підготовки студентів..

Для цього підійдуть як матеріали, запропоновані викладачами кафедри іноземних мов, так і матеріали, дібрані студентом у мережі інтернет (але за умови узгодження їх зі своїм викладачем англійської мови).

Самостійне позааудиторне читання в кожному семестрі складається з двох завдань, кожне з яких передбачає самостійне опрацювання текстів загальною кількістю 12000 друк. знаків.

Студент має прочитати та перекласти запропоновані тексти з метою ознайомлення з інформацією; скласти словник незнайомих слів; виконати після текстові завдання, підготувати усне повідомлення англійською мовою за змістом текстів.

3.*Підготовка презентацій.* Даний вид самостійної роботи передбачає:

- роботу в інформаційних мережах з пошуку та обробки інформації до тем, що вивчаються;
- складання словника незнайомих слів;

- усний та письмовий переклад;
- складання плану усної презентації;
- складання плану наступного обговорення;
- усну або письмову міні-презентацію опрацьованого матеріалу.

Така форма самостійної продуктивної діяльності студентів як презентація сприяє формуванню навичок та розвитку вмінь монологічного мовлення студентів при вивченні мови, які є необхідним етапом участі у проектній роботі, яка виконується самостійно. Використання візуальної підтримки не тільки спрощує розуміння доповідача студентами з низьким рівнем володіння іноземною мовою, але й робить презентацію більш жвавою. Творчі самостійні роботи є найбільш ефективним типом самостійної діяльності студентів, яка дозволяє їм отримувати принципово нові знання, зміцнити навички самостійного пошуку знань.

4. *Робота на навчально-інформаційному порталі.* Робота на навчально-інформаційному порталі є обов'язковою складовою самостійної роботи студента. Студенту необхідно пройти лексико-граматичні тестові завдання до вивчених на заняттях тем. Тести дозволять студентам перевірити їх власний прогрес у вивченні іноземної мови, виявити слабкі сторони і доопрацювати їх. Студенти мають змогу проаналізувати результати виконання тесту, доопрацювати той матеріал, який погано засвоїли, і пройти тест ще раз. Наприкінці семестру студенти мають виконати підсумковий тест.

5. Підготовка до поточного та модульного контролю.

Самостійна робота оцінюється під час поточного контролю теми на відповідному занятті. Засвоєння тем, які виносяться лише на самостійну роботу, контролюється при підсумковому контролі.

До критеріїв оцінювання результатів самостійної роботи можна віднести:

1. рівень засвоєння студентами навчального матеріалу;
2. повнота знань і умінь по темі, що вивчається, до якої відноситься самостійна робота;
3. обґрунтованість і чіткість викладу;

4. використання лексики відповідно до регламентованого лексичного мінімуму;
5. оформлення звітної матеріалу відповідно до вимог.

Висновки і пропозиції. Отже, самостійна робота студентів – це основна форма організації навчання, яка включає різноманітні види індивідуальної й колективної навчальної діяльності, яка здійснюється на аудиторних та позааудиторних заняттях з урахуванням індивідуальних особливостей і пізнавальних можливостей студентів під керівництвом викладача або без його безпосередньої участі.

У контексті нашого дослідження самостійна робота визначається як вид навчальної діяльності, який спрямований на формування пізнавальних здібностей студента, їх спрямованість на безперервну самоосвіту.

Самостійна робота студентів є важливою складовою у підготовці кваліфікованого фахівця, конкурентоспроможного на ринку праці, здатного до компетентної професійної діяльності на рівні світових стандартів.

Список використаної літератури:

1. Бендера І.М. Основні вимоги до методики планування самостійної роботи студентів. Наука і методика. 2007. № 10. С.89-93.
2. Журавська Л. М. Концептуальні умови управління самостійною роботою студентів у ВНЗ. Освіта та управління. Т. 3. 1999. №2. С. 125.
3. Біла Т.А. Деякі аспекти інноваційного підходу до організації самостійної роботи. Наука і методика. 2007. № 10. С.79-84.
4. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої школи: Підручник за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів магістратури. Київ: Вища школа. 2006. С.376.
5. Карпов Я.С. Напрямки підвищення ефективності самостійної роботи студентів. Стратегія посилення ЄС у контексті приєднання України до Болонського процесу. Матеріали Всеукраїнської науково-методичної конференції. Харків. 2004. С.87-89.

6. Солдатенко М. Самостійна пізнавальна діяльність у контексті Болонського процесу. Рідна школа. 2005. №1. С.49-51.

7. Исмаилова Г.К., Исмаилова Г.К., Асебжанова А.Е., Асебжанова А.Е. ЭФФЕКТИВНЫЕ ФОРМЫ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ СТУДЕНТА В ПРОЦЕССЕ ИЗУЧЕНИЯ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА. Международный журнал прикладных и фундаментальных исследований. 2015. № 12-8. С. 1501-1504.

8. Самсонова, Н. И. Самостоятельная работа при обучении иностранному языку. Молодой ученый. 2016. № 7 (111). С. 706-708.

IMPROVING THE EFFICIENCY OF STUDENTS' INDEPENDENT WORK IN THE FOREIGN LANGUAGE LEARNING PROCESS

The article is devoted to the methods of independent work of students in learning foreign language. The process of formation of a new, multilevel education system focused on entering the world educational space is accompanied by a change in the educational paradigm: from the traditional subject-object to personality-oriented, which involves a constant increase in independence of professionals, and training - the importance of students' independent work.

The article proves the idea, that effective independent work is possible only if students have an interest in acquiring knowledge, as well as intrinsic motivation for independent extracurricular activities, which are created and constantly supported by the teacher. The papers of native and foreign scientists on the need for students to master the methods of independent work were analyzed.

The opinion, that methodically correctly planned, organized and controlled independent work of students in higher education is an important condition for achieving high learning outcomes, which will contribute to the acquisition of quality professional knowledge, skills and abilities.

The most important tasks of the teacher and the staff of the department of higher education are - to teach students to work independently with textbooks, literary and Internet sources; logically formulate and embody their opinion both orally and in writing; to develop interest in various types and forms of independent work; to form

an understanding of the need for independent work as a source of systematic knowledge of any sphere of life; to involve the student society in active cognitive activity with obligatory support in independent acquisition and use in practice of the acquired knowledge and skills.

The usage of the latest information and communication technologies is extremely effective in organizing the independent work of students. Computer technology and the Internet provide an opportunity for the integrated development of speech, speaking, writing and listening skills, they provide a deeper understanding of the culture of the country whose language is being studied, and stimulate interest in foreign language learning.

Key words: *individual work, foreign language, control, educational process, motivation.*